

»Harmonike so še vedno privlačna sila za staro in mlado. Na velesojmu se divi občinstvo čudežnemu mlademu virtuozu na harmonike »Poldeku«, sinu znanega prvega jugoslovenskega izdelovalca harmonik F. Kuclerja na Vrhniki. Z brezprimerno spretnostjo in tehnično dovršenostjo igra razne težke komade, kar dokazuje njegov izredno razvit posluš. Sicer pa je težko določiti, ali so harmonike boljše ali pa igralec, oba sta pač prvovrstna. Gotovo je, da je Kuclerjeva harmonika nenadkriljiva po moči in čistosti glasu, kakor tudi po solidnem in finem delu. Ustanovitelj tega podjetja, ki je bilo ustanovljeno pred 60. leti, je bil oče sedanjega lastnika g. Ivan Kucler na Vrhniki. Že oče, posebno pa sedanji lastnik g. F. Kucler, sta delala vedno na izboljšanju in izpopolnjevanju harmonike, kar jima je srečno uspelo. G. F. Kucler je sam tudi izvrsten harmonikar, ki je v vsaki veseli družbi dobrodošel. Sto in sto harmonik poje danes slavo g. Kuclerju po raznih deželah, predvsem pa v Sloveniji, kjer ga skoraj ni kraja, kamor še ni poslal svoje harmonike. Naročila sprejema iz Francije, Avstrije in Amerike, največ pa seveda iz Slovenije, dokaz, da tovarniško blago iz industrijskih dežel ne more doseči nikdar kvalitete ročnega Kuclerjevega izdelka. Njegovih uspehov se veselimo tudi mi in priporočamo obiskovalcem velesojma, da si ogledajo njegove izdelke; harmonikarje ter one, ki bi radi znali ter si harmoniko kupili, pa vabimo, da preizkusijo te izborne inštrumente.«

Peti dan Ljubljanskega velesojma. Jutro, 158, 7. julij 1927, str. 2

Franc Kucler, mojster izdelave harmonik in harmonikar [družinski arhiv]

KUCLERJEVE HARMONIKE

S svetovno znanimi Kuclerjevimi harmonikami zaključujemo letošnje temo vrhniških tradicij in obrti, ki si zaradi raznolikosti in bogastva v prihodnje zaslužijo temeljito znanstveno obravnavo. Primeri dobrih praks oživljanja etnološke dediščine vlivajo upanje za njihovo preživetje.

Po zamrtju vodne poti je Vrhniko zajela gospodarska kriza, ki je pospešila razvoj novih gospodarskih panog, predvsem opekarstva, lesarstva, usnjarstva, mlekarstva in siraarstva. V okolici Vrhnike je nastalo več opekarn, na Verdu parketarja, na Vrhniki tovarna harmonijev, tovarna usnja in tovarna mesnih konzerv. Leta 1899 zgrajena lokalna železnica je Vrhniki zagotovila ugodnejšo prometno povezavo in hitrejši prehod v industrializacijo. Nove tovarne so vplivale na demografsko strukturo in zunanjo podobo naselij, ki so se širila ob industrijskih obratih, stare tradicije in obrti, povezane predvsem s transportom po reki in furmanstvom, pa so počasi izgubljale na veljavi. Moč vode, ki je poganjala številne mline in žage, strojarske in kovaške delavnice, so kmalu zamenjali parni stroji. V letih 1919–1945 je prenehala delovati skoraj polovica mlinov in žag. Z opustitvijo izrabe vodnega pogona je prenehala tudi vsakdanja skrb za vzdrževanje strug in jezov na Ljubljani in njenih pritokih.

Leta 1925 je izšla knjižica *Seznam industrijskih in večjih obrtnih podjetij v okraju Zbornice za trgovino, obrt in industrijo v Ljubljani*, v kateri je iz vrhniškega okraja, poleg večjih industrijskih obratov, žag in zadrug, navedeno tudi obrtno podjetje *Kucler Franc, izdelovanje harmonik*. Na Vrhniki nekoliko pozabljeno zgodbo družine Kucler, ki jo poleg družine ohranja še vrhniški vrtec, poimenovan po narodni heroinji Antoniji Kucler, je leta 2016 obudila Katarina Vrisk v knjigi *Antologija avstralsko slovenskih glasbenikov*. Zgodovino harmonike in tragedijo družine Kucler je ob srečanju folklornih skupin in predstavitvi knjige v klubu Triglav v Sydneyu povzel Alfred Brežnik, mož pravnikinje prvega izdelovalca harmonik v Jugoslaviji Ivana Kuclerja, Jeni Brežnik. Ob tem je navedel: ... «Oba

dogodka sta odraz slovenske kulture v tej deželi in sta pomembna za ohranitev kulturne dediščine naše skupnosti.« ... Družina hrani več originalnih Kuclerjevih harmonik, med njimi tudi znamenito harmoniko Franca Kuclerja in harmoniko z mehonom iz časopisnega papirja, ki je bila izdelana v času gospodarske krize leta 1937.

Prve Kuclerjeve harmonike je v šestdesetih letih 19. stoletja na Drenovem Griču začel izdelovati Ivan Kucler, ki je znanje prenesel na sina Franca Kuclerja. Ta je obrt dodobra nadgradil in razširil ter mojstrstvo za izdelavo in nadarjenost za igranje harmonike prenesel na svoja sinova Antona in Poldeta ter zaposlene, ki so z obrtnimi potrdili Kuclerjeve delavnice nadaljevali uspešne samostojne poti. Kuclerjeva delavnica, ki je v času razcveta zaposlovala deset ljudi, je izdelovala tako tradicionalne diatonične harmonike, kot tudi kromatične in klavirske harmonike. Kakovost izdelave in zvoka jih je ponesla tudi v tujino.

Konec izdelovanja Kuclerjevih harmonik je zaznamovan s tragično zgodbo družine v drugi svetovni vojni. Partizansko družino, ki je v letih 1941 in 1942 na svoji domačiji skladiščila orožje in drug vojaški material za partizanske enote, in kjer je delovala glavna zveza med Ljubljano in partizanskimi enotami v Polhograjskem hribovju, so 26. avgusta 1942 obkolili italijanski vojaki. Domačijo, živino, delavnico in 70 harmonik so zažgali pred očmi mojstra Franca Kuclerja ter ga nato ustrelili. Ženo Antonijo Kucler so odpeljali in po neuspešnem zaslišanju usmrtili 21. septembra 1942 v Gramozni jami v Ljubljani. Od desetih otrok je življenje med drugo svetovno vojno v partizanih izgubilo še pet njenih sinov; Anton, Polde, Franc, Stanko in Sandi.

Izjemnost Kuclerjevih harmonik so nadaljevali in nadgrajevali njihovi učenci. Že leta 1924 se je pri Kuclerjevih začel učiti Anton Železnik, ki je kmalu za tem skupaj z brati začel izdelovati in popravljati harmonike, na katere so tudi igrali. Antonov polbrat Avgust Železnik je po drugi svetovni vojni

odprl svojo delavnico na Vrhniki. V dolgi karieri je izdelal več kot 1500 harmonik. Kot je navedel, je »harmonika narejena iz več kot tisoč različnih kosov. Les je resonančen, jelša, oreh ali smreka. Gumbi za base so iz govejih rogov, ovčja koža pa za notranje jezičke. Tudi meh je iz finega ovčjega ali kozjega usnja. Ohišje je leseno, furnirano z vloženi intarzijami, kar poleg svetlih kovinskih delov da harmoniki posebno lepoto in privlačnost že na pogled.« V svoji zbirki je hranil tudi harmoniko z letnico 1865, ki so jo izdelali v nekdanji tovarni harmonijev na Vrhniki.

Tradicija Kuclerjevih harmonik je preživela morijo druge svetovne vojne in živi naprej v Železnikovih, Rutarjevih, Melodijinih, Zupanovih in Totterjevih harmonikah.

Irena Šinkovec

»Na tem mestu je stala Kuclerjeva hiša, pomembna partizanska javka in oporišče Osvobodilne fronte na Lesnem Brdu in Drenovem Griču v letih 1941–42. Dne 26. avgusta 1942 so Italijani hišo obkolili in jo potem zažgali. Gospodarja Franca so pred hišo ustrelili. Gospodinja Antonijo – narodni heroj – so ustrelili v Gramozni jami. V partizanih pa je padlo pet Kuclerjevih sinov. Krajani Drenovega Griča – Lesnega Brda, 6. 5. 1982«

Napis na spominski tabli. Štirideset let po tragičnem dogodku so na mestu požgane Kuclerjeve domačije odprli spominsko obeležje in družino Kucler svečano počastili. Občane in goste je nagovoril pisatelj Karel Grabeljšek. Spominsko obeležje je zasnoval Pavel Mrak.

PROGRAM

Razstavišče Moja Ljubljana je trenutno zaprto. O izvedbi januarskega programa vas bomo sproti obveščali na spletni strani www.mojaljubljana.si.

27. 9. 2019 - 31. 12. 2021
TOR.-NED. 10.00-18.00
OBČASNA RAZSTAVA
Podvodna kulturna dediščina
slovenskega morja

Na območju notranjih morskih voda in teritorialnega morja Republike Slovenije se nahaja devetinštirideset registriranih arheoloških najdišč. Dosedanje raziskave so opozorile na velik potencial potopljenih arheoloških najdišč za poznavanje sprememb okolja in klime v holocenu, plovnih sredstev, pristanišč in drugih pomorskih objektov ter medkulturnih povezav in stikov v prazgodovini, antiki in mlajših obdobjih.

9. 1. 2021 ob 11. uri
SPLOŠNO JAVNO VODENJE PO
RAZSTAVI MOJA LJUBLJANICA

Spoznajte reko Ljubljano, njeno skrivnostno kraško zaledje, številne arheološke najdbe iz njene struge ter zgodovino razvoja Vrhnike, na katero je imela reka velik vpliv. Obiskovalci se lahko javnemu vodenju brezplačno pridružite z nakupom vstopnice. Prijave sprejemamo do petka, dan pred vodenjem: info@mojaljubljana.si ali 041 354 203

Antonija Kucler, ki je bila 21. septembra 1942 ustreljena kot talka v Gramozni jami, je bila odlikovana z redom narodne heroinje in ima obeležje tudi v Spominskem parku NOB na Žalah v Ljubljani. [družinski arhiv]